

Elkapacitet och effektanvändande i Östra Mellansverige

Sammanfattning

Region Örebro län ansöker om 9 procent av projektets bokförda kostnader, dock högst 729 708 kronor för projekt Elkapacitet och effektanvändande i Östra Mellansverige under perioden 2022-01-03 – 2023-10-31.

Energikontoret Region Örebro län och Energikontoret i Mälardalen kommer att ta en övergripande roll för kapacitetsutmaningarna i allmänhet och nätutvecklingsplanerna i synnerhet med stöd till det regionala näringslivet i omställningsarbetet. Detta kommer bland annat att ske genom att tillsammans med elnätsföretag, näringslivet samt regioner och kommuner stärka arbetet med att identifiera och hantera de utmaningarna som nya elsystem ställer på kommuner och regioner. Projektet kommer också arbeta för att stärka samarbetet kring dessa frågor med andra regioner, såväl som lärosäten och science-parks.

Skäl för det föreslagna beslutet

Projektet genomförs enligt den regionala utvecklingsstrategins prioriterade område Konsumtion och försörjning och bidrar till att nå målen om begränsad klimatpåverkan och ökad tillväxt i näringslivet.

Projektet finansieras också av det regionala strukturfondsprogrammet för investeringar i regional tillväxt och sysselsättning Östra Mellansverige.

Nämnden för regional tillväxt har fattat beslut om inriktning för finansiering för det statliga anslaget 1:1 regionala tillväxtåtgärder (2021-04-07 § 26). Projektet bedöms ligga i linje med den prioriterade inriktningen ”Projekt som bidrar till att skapa en långsiktig och hållbar omställning av Örebro län.”

Bakgrund

Energifrågor och elrelaterade frågor är något som debatteras just nu: internationellt, nationellt, regionalt och lokalt. Några av de begrepp som används i samband med detta i den nationella kontexten är elbrist, effektbrist och nätkapacitetsbrist.

Frågan är inte ny i östra Mellansverige (ÖMS). 2019 tog SWECO fram en rapport som heter Kraftförsörjning inom ÖMS. Slutsatserna från rapporten var:

- Det finns behov av att förtydliga ansvarstagande, roller och samverkan kopplat till kapacitetsutmaningar och kraftförsörjningens samspel med samhällsplanering.
- Ökad samverkan mellan kommuner och nätföretag i tidiga skeden. Ett regionalt perspektiv viktigt, varpå mötesplatser och arbetssätt behöver skapas och utformas.
- Behov av en nationell bild av kapacitetläget för att minska osäkerhet och öka kunskap kring kapacitetstillgången i elnäten.
- Ansträngt kapacitetsläge i flera län begränsar möjliga etableringar inom näringslivet samt kan begränsa infrastruktursatsningar och bostadsbyggande.
- Kartläggning av kommande effektbehov på regional nivå är en dynamisk process som kräver löpande dialog. ÖMS regionerna kan med fördel sprida goda exempel på arbetssätt över kommun- och regiongränser och samtidigt betona vikten av ett ÖMS-/systemperspektiv.
- Utmaningar kopplat till proaktiv nätutbyggnad i samspel med samhällsutveckling, då skillnaden i ledtid mellan etablering av verksamheter och det elnät som ska försörja dem är betydande.
- Behov finns att sprida och öka nyttiggörandet av den utveckling som sker inom energisystemen i ÖMS.

Den gröna omställningen som måste till för att hantera klimatkrisen kräver att stora delar av samhället och industrin elektrifieras. Detta i kombination med att vissa energikällor fasas ut och andra tillkommer ställer nya krav på vårt elsystem. Delvis som en följd av detta har EU:s Ren energi-paket tillkommit som ska implementeras i svenska lagar och förordningar. Energimarknadsinspektionen har lämnat ett förslag till Regeringen på hur detta skulle kunna se ut. I förslaget finns bland annat en översiktlig beskrivning om att elnätsföretag ska ta fram nätutvecklingsplaner minst vartannat år med syfte att stärka förutsättningarna att tillräcklig kapacitet finns tillgänglig i elnäten. Nätutvecklingsplanen ska omfatta distributionsinfrastruktur och även användningen av efterfrågefleksibilitet, energieffektivitet, energilagransanläggningar och andra resurser som elnätsföretag kan använda som ett alternativ till en utbyggnad av systemet. Ännu finns ingen detaljerad beskrivning på hur detta ska gå till. Däremot vet vi att det kommer att behövas information och underlag till dessa planer och att ansvarsfördelningen behöver redas ut.

Det finns en god uppfattning (exempelvis genom färdplaner för smart specialisering och energi- och klimatstrategin) om vad som behöver göras för att uppnå morgondagens elektrifierade samhälle. Dock behöver ytterligare resurser allokeras för att ett reellt och kraftfullt omställningsarbete ska komma till stånd. Det behöver ske en kapacitetsutveckling hos såväl regionala som lokala aktörer, där dessa frågeställningar ofta hamnar mellan stolarna då ägarskapet för frågan i många fall är otydligt. En styrka för detta projekt är att det tar ett

helhetsgrepp, vilket möjliggör nya aktörskonstellationer, benchmarking och nya innovativa lösningar.

Energikontoret Region Örebro län och Energikontoret i Mälardalen kommer i detta projekt att ta en övergripande roll för kapacitetsutmaningarna i allmänhet och nätutvecklingsplanerna i synnerhet med direkt stöd till det regionala näringslivet i omställningsarbetet. Detta kommer bland annat att ske genom att tillsammans med elnätsföretag, näringslivet samt regioner och kommuner stärka arbetet med att identifiera och hantera de utmaningarna som vårt nya elsystem ställer på våra kommuner och regioner. Projektet kommer också arbeta för att stärka samarbetet kring dessa frågor med andra regioner, såväl som lärosäten och science-parks.

Kommuner, regioner och små och medelstora företag är primär målgrupp. Kommuner och regioner har ett samlat ansvar att tillväxt och utveckling sker, samtidigt som omställning av vårt energilandskap sker med elektrifiering av stora industrier och transportsektorn. Kommuner kan skilja sig ganska mycket från varandra vad gäller storlek, effektbehov, befolkning, vilka industrier som finns och så vidare. Projektet kommer beakta olika förutsättningar och ser att en grupp med kommuner som har olika förutsättningar är en styrka då det speglar hur kommunerna ser ut i Östra Mellansverige. Det regionala näringslivet kommer delta i projektet som behovsägare, deltagare i projektets aktiviteter och mottagare av projektet resultat. Elnätsföretag och företag blir projektets sekundära målgrupp. Elnätsföretagen är de som kommer ta fram nätutvecklingsplanerna delvis utifrån vad de offentliga aktörerna planerar. Likväl som kommuner är olika är också elnätsföretag olika i sammansättning och storlek. Därför är det även här viktigt att ha förståelse för att det kan finnas olika sätt att hantera kommunikationen. Ett kommunalt energibolag som äger lokalnät kommer med största sannolikhet att hanteras annorlunda än ett stort rikstäckande regionnätstföretag. Företag kommer direkt påverkas i projektets moduler genom stöd och piloter baserat på identifiering av företagens utmaningar för att möta kraven på nätutvecklingsplanerna men också få möjlighet att delta i de regionala dialogerna. Andra företag påverkas indirekt av projektet genom att de får förbättrade förutsättningar att elektrifiera samt utöka sin verksamhet.

Övergripande mål

Stärkta förutsättningar för hållbar tillväxt, ökad sysselsättning och konkurrenskraftiga gröna företag i Östra Mellansverige.

Projektmål

Stärkta möjligheter för kapacitetstillgång och smart effektanvändande hos näringsliv och samhälle

Tjänsteställe, handläggare

Projektstöd, Mirela Redzic

2022-01-17

Projektbeskrivning

Dnr: 21RS12133

Indikator 1: Antal deltagande individer

Delmål och aktiviteter

Delmål 1: Stärkt struktur i arbetet kopplat till kapacitetsutmaningar på kommunal nivå

Leverans delmål 1: Kommuner har utvecklat underlag som stärker arbetet med att hantera kapacitetsutmaningar

Leverans delmål 1: Energikontoren har utvecklat metoder för att stötta kommuner i arbetet med att hantera kapacitetsutmaningar

Delmål 2: Stärkt struktur i arbetet kopplat till kapacitetsutmaningar regionalnivå

Leverans delmål 2: Regionerna har identifierat vilken statistik som de bör ta fram för att hantera kapacitetsutmaningar

Delmål 3: Stärkt regional samverkan i frågor kopplade till kapacitetsutmaningar

Leverans delmål 3: Varje i projektet aktuell region har ett regionalt forum där kapacitetsfrågan diskuteras

Delmål 4: Stärkt storregional samverkan i frågor kopplade till kapacitetsutmaningar och hållbar tillväxt i näringslivet.

Leverans delmål 4: Ett regionalt forum på Östra Mellansverigenivå där kapacitetsfrågan diskuteras

Delmål 5: Stärkta förutsättningar för näringslivet att hantera utmaningar kopplade till ett energisystem under förändring

Delmål 6: Stärkta förutsättningar för samverkan mellan energifrågor kopplat till vårt elsystem och olika innovationssystem som möjliggör hållbar tillväxt i näringslivet.

Hållbarhetsmål: Stärkta förutsättningar för god miljö och en jämställd mångfald.

Projektet är uppbyggt av sex moduler med aktiviteter som är kopplade till delmålen.

Aktivitetserna ska ses som förslag som projektet kan arbeta med. Regionerna har olika behov och därför kan intensiteten i respektive modul variera mellan regionerna och anpassas efter målgruppens behov.

Modul 1: Regionala förutsättningar samt intresse från andra aktörer att samarbeta

Tjänsteställe, handläggare

Projektstöd, Mirela Redzic

2022-01-17

Projektbeskrivning

Dnr: 21RS12133

Ex på aktiviteter: samverkan med andra regioner, skapa samverkansformer mellan de olika aktörerna i projektet, Energitinget, Samarbeta med BRO

Modul 2: Regionala förutsättningar. Vilken aktör har idag ansvar för statistik

Ex på aktiviteter: tydliggöra vilka underlag till nätutvecklingsplanerna som Regionerna bör ansvara för, utred vilken statistik som behövs, scenarion

Modul 3: Kommunala förutsättningar. Kommuner har olika typer av arbetssätt och underlag

Ex på aktiviteter: förankring hos kommunerna, kompetenshöjande insatser, skapa forum kring kapacitetsfrågor och stötta kommuner i analyser mm. Kommuner har olika typer av arbetssätt och underlag

Modul 4: Förutsättningar hos olika lärosäten.

Ex på aktiviteter: Utredda hur universitets styrkeområden kan användas för energiomställningen i länen och hur energiomställningen kan kopplas till Smart specialisering, undersöka möjligheten att koppla ihop studenter från olika lärosäten, behovsanalyser i företag, matcha behov mot befintliga lösningar och att matcha behov mot innovativa startups och scale ups. Initiera piloter och testverksamhet hos företag som har förutsättningar och behov

Modul 5 Näringsliv.

Ex på aktiviteter: möten med SMF kring hållbarhetssäkring genom effektoptimering, effektkartläggning i företag, kompetensutveckling inom industriella SMF och gemensamt erfarenhetsutbyte gällande jämställdhetsarbete. Även lotsning utifrån företagsbehov till andra samverkande projekt för affärsutveckling och grön omställning. Ev pilotprojekt.

Modul 6. Regionen och Energikontorens stöttning av nätägare i regionerna

Ex på aktiviteter: Kunskapsöverföring av resultat i projektet genom att genomföra Modul 3 med andra nätägare och andra kommuner. Fortsätta arbetet med andra kommuner och nätbolag. Arbetet i denna modul är beroende av hur arbetet i modul 3 löper.

Ingående kommuner

Örebro, Södermanland, Västmanland, Uppsala län

Regional samverkan

Projektet avser arbeta med att förebygga, anpassa och stärka förutsättningarna för att kapacitetsutmaningen inte ska motverka hållbar omställning och utveckling. Detta behöver ske strategiskt, samordnande och operativt hos näringslivsfrämjande offentliga aktörer för att

parallellt stödja näringslivet så att grön omställning och digitalisering kan mötas i balans med resurserna. Projektförslaget har utvecklats i dialog med de fyra berörda regionerna samt Region Östergötland och ett nära samarbete kommer att ske i det motsvarande projekt som de utvecklat. Samverkan sker även med andra ERUF-finansierade projekt i ÖMS där så är relevant. Regionelnätsägare, kommuner, Länsstyrelser, BRO, Regional utveckling har bidragit i arbetet med att ta fram projektansökan. Under projektets genomförande planeras ett samarbete med bland annat elnätsägare, Länsstyrelse, BRO. Dessa aktörer arbetar inom områden som påverkas av tillgången till elenergi. Elnätsägarna behöver ge input till projektet vad kommuner och regioner bör ta fram för underlag till nätutvecklingsplanerna. Länsstyrelserna i de olika länen arbetar i varierande grad med frågor relaterade till elenergi i regionen och hos kommuner och det är därför viktigt med ett nära samarbete för att undvika dubbelarbete och att både regioner och Länsstyrelser kontakter kommuner med samma typ av frågor. BRO arbetar mycket med kommunernas näringsliv och tillgång till elenergi och eleffekt är en fråga som har stark koppling till näringslivets utveckling

Perspektiv

Hållbarhetsaspekterna är viktiga för att nå verkligt goda resultat i projektets genomförande. En ännu ej publicerad rapport från Linköpings universitet kring energieffektivitet, genus och jämställdhet visar att kvinnor generellt har lägre kunskapsnivå kring energifrågor än vad män har, men att kvinnor i högre utsträckning än män utför handlingar som leder till energibesparing samt att de har en mer positiv attityd till energifrågor. Detta indikerar att det är viktigt att jobba med såväl kompetensutveckling som attitydförändringar, men att olika typer av insatser kan vara aktuella beroende på hur målgruppen är sammansatt för en specifik aktivitet. Vidare visar studien att de industrier som deltog som respondenter har en positiv syn till en jämn könsfördelning bland de anställda men att man samtidigt har svårt att rekrytera kvinnor till sina företag. Att väva ihop hållbarhetsfrågor med kompetensförsörjningsfrågor kan därför vara en viktig metod för att nå företag i detta projekt, men också för att nå verkligt genomgripande och långsiktiga resultat.

Inom energibranschen är könsfördelningen män/kvinnor ca. 80/20. Det innebär stora utmaningar men också stora möjligheter. Genom att kombinera energi- och effektfrågan med andra frågeställningar kring exempelvis hållbarhet, entreprenörskap och digitalisering skapas förutsättningar att få ett brett deltagande vilket medför möten mellan människor som vanligtvis inte har någon arena där de kan träffas. Kommunikation är ett viktigt verktyg för att nå projektets mål och för att kunna arbeta med hållbarhetsaspekterna. Det handlar om att inte använda stereotypa skrift- och bildspråk i exempelvis informationsmaterial, men också att eftersträva en jämn könsfördelning på exempelvis seminarier och konferenser. Under projektets

Tjänsteställe, handläggare

Projektstöd, Mirela Redzic

2022-01-17

Projektbeskrivning

Dnr: 21RS12133

gång kommer workshops att hållas där hållbarhetsaspekterna kommer att hanteras, bland annat utifrån en framtagen plan för hållbarhetsaspekter. Då erhålls mer kunskap om målgruppen och dess utmaningar och då kan det vara lättare att se hur hållbarhetsaspekterna kan ytterligare kan integreras. Projektet kommer även användas sig av Checklista hållbarhetsaspekter. Indikatorer för individer ska vara könsuppdelade. Projektet kommer kunna följas upp genom statistiken och vid behov vidta åtgärd och/eller ge styrning för att säkerställa påverkan efter identifierat behov.

Projektet kommer kunna bidra till en bättre miljö för alla genom att fokusera på mer hållbar användning av naturresurserna. Detta gör projektet genom att påverka energianvändning och därmed miljömässiga faktorer som påverkar miljön och hälsan. Projektets utåtriktade perspektiv påverkar genom att öka möjligheterna för elektrifiering och andelen förnybar energi, vilket leder till minskade koldioxidutsläpp och bättre klimat och miljö. Projektet kan även internt säkerställa användning och återanvändning material på ett effektivt sätt, sparar energi, minskar utsläpp och använder miljöanpassade transporter. Vid behov av upphandlingar och inköp ställa miljökrav om gällande ramavtal möjliggör detta.

Projektet bidrar till en bättre mångfald genom att bereda plats i projektet för alla människor oavsett kön, etniskt ursprung/tillhörighet, trosuppfattning eller övertygelse, funktionsvariation, ålder, sexuell läggning samt könsöverskridande identitet eller uttryck. Detta gör projektet genom att tillämpa meriterande mångfaldskriterier vid projektsammansättning och eventuell rekrytering. Om möjligt bör målgrupperna för projektets moduler medvetet väljas ut med syfte att få in personer med olika bakgrund och kön. I ett utåtriktat perspektiv har projektet möjlighet att påverka representationen och möjligheten att arbeta inkluderande genom medvetna val.

Långsiktighet

Det planeras för ett nytt projekt som ska ses som en vidareutveckling och fortsättning på detta projekt. En projektansökan planeras att skickas in till den nya programperioden.

Uppföljning

Projektet ska löpande återrapporteras till beslutande organ i Region Örebro län.

En extern utvärderare kommer att upphandlas för att utvärdera hur projektet genomförs och vad aktiviteterna leder till på kort och på lång sikt. Utvärderingen kommer att genomföras löpande under projektets gång. Hållbarhetsaspekter vägs in vid bedömning av anbud från utvärderare. Projektledaren hos projektägarorganisationen har ansvar för hållbarhetsaspekterna i projektet. Hållbarhetsaspekterna kommer att diskuteras på pulsmöten när det är lämpligt och ett antal projektgruppsmöten med fokus på hållbarhetsaspekterna kommer att hållas.

Den externa utvärderaren kommer att få i uppgift att presentera förslag på hur detta skall gå till. I tidigare projekt har utvärderaren där det varit möjligt följt upp projektets kvantitativa resultat i form av deltagarantal och sänkt energianvändning. De har även genomfört kvalitativa undersökningar i form av intervjuer med projektdeltagare och projektledare. Hur uppföljningen ska ske i detta projekt kommer att utformas i samarbete med projektledare i projektet och den externa utvärderaren.

Resultatspridning

Projektet kommer att arbeta med extern kommunikation och resultatspridning under hela projektet. När projektet startar kommer projektledare och kommunikator att påbörja arbetet med att planera för extern kommunikation och resultatspridning.

Projektorganisation

Samverkansprojekt med Region Örebro län som projektägare och Energikontoret Mälardalen som samverkanspart. Stödmottagaren och samverkanspart kommer att bemanna projektet med befintlig personal och vid behov nyanställa.

Projektägaren ansvarar för den övergripande projektledningen, administrationen och ekonomiska redovisningen. Region Örebro län ansvarar för projektledare med huvudansvar, projektekonom, administration. Inköp/upphandling av större art, regional projektledare och kommunikator.

Energikontoret i Mälardalen ansvarar för regional projektledare, inköp/upphandling av mindre art där regional anknytning är lämplig, ekonomisk uppföljning och redovisning samt eventansvarig för Energitinget och kommunikator.

Samverkansparterna ansvarar för att bedriva projektet i sina respektive regioner på ett sådant sätt att mål och förväntade resultat efterlevs. De två Energikontoren kommer att arbeta med samtliga moduler men i olika omfattning beroende på olika förutsättningar i respektive region. Referensgrupp kommer att tillsättas vid positivt projektbeslut. Aktörer från Elnätsföretag, kommun, lärosäte, Region, konsult och branschföreträdare/näringsliv kan bli aktuella att tillfråga. Styrgrupp är projektägare och samverkanspart.

Avgränsning ordinarie verksamhet

Ingen ordinarie verksamhet förekommer inom detta område

Tjänsteställe, handläggare

Projektstöd, Mirela Redzic

2022-01-17

Projektbeskrivning

Dnr: 21RS12133

Kostnads- och finansieringsbudget

Bokförda kostnader	2022	2023	Totalt
Egen personal inkl lönebikostnader	3 266 448	3 107 793	6 374 241
Övriga projektkostnader 40%	1 306 579	1 239 734	2 546 313
Summa bokförda kostnader	4 573 027	4 347 527	8 920 554

Finansiär	2021	2022	Totalt
Offentlig finansiär			
Region Örebro län 1:1	401 015	328 693	729 708
Regionalfonden	3 422 012	3 268 834	6 690 846
Region Uppsala	250 000	250 000	500 000
Region Sörmland	200 000	200 000	400 000
Region Västmanland	250 000	250 000	500 000
Eskilstuna kommun	50 000	50 000	100 000
Summa finansiering	4 573 027	4 347 527	8 920 554